

ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA METİNLERARASI OKUMALAR*

INTERTEXTUAL READINGS IN CONTEMPORARY CERAMIC ART

Nagihan Gümüş Akman**

Öz

Julia Kristeva tarafından kuramsallaştırılan metinlerarasılık kavramı, genel hatlarıyla yapıtların birbiri ile ilişkide olduğunu ve bu ilişkinin kurulmasının kaçınılmaz olduğunu ifade eder. Kuram, dilbiliminde ortaya çıkmış olmakla birlikte, göstergebilim ve sanat disiplinlerinde yapıt çözümleme yöntemi olarak kullanılmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda seramik sanatına ilişkin metinlerarası bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada, metinlerarasılık yöntemleri aracılığıyla seramik sanatına ilişkin yapıtlar çözümlenmiştir. Çalışmada, ilk olarak metinlerarasılık kavramına ilişkin literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra metinlerarasılık yöntemi ile çözümlenmiş edebiyat, müzik ve güzel sanatlar alanlarındaki çalışmalar incelenmiştir. Son olarak çağdaş seramik sanatı yapıtları metinlerarasılık yöntemleri ile çözümlenmiştir. Sonuç olarak, metinlerarasılık yöntemleri ile çağdaş bir seramik yapıtına ilişkin nesnel ve analitik yorumlara ulaşmanın mümkün olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Seramik Sanatı, Metinlerarasılık Yöntemleri, Metinlerarası Okuma.

Abstract

The concept of intertextuality, theorized by Julia Kristeva, generally states that, art works are in relation with each other and that the establishment of this relation is inevitable. Although the theory has emerged under linguistics, it is used as a method of work analysis in semiotics and art disciplines. Researches have shown that, an intertextual study on the art of ceramics has not been conducted yet. In this study, ceramic artworks have been analyzed through intertextuality methods. First of all, a literature review on the concept of intertextuality has been conducted in the study. Following that, the studies in the fields of literature, music and fine arts, which were analyzed through intertextuality method, have been reviewed. Finally, contemporary ceramic artworks have been analyzed through intertextuality methods. As a result, it has been determined that, it is possible to reach objective, analytical interpretations about a contemporary ceramic work through intertextuality methods.

Keywords: Contemporary Ceramic Art, Intertextuality Methods, Intertextuality Reading.

Araştırma Makelesi //Başvuru Başvuru tarihi: 26 Eylül 2022– Kabul tarihi: 10 Aralık 2022.

* Çalışma yayımlanmamış sanatta yeterlilik çalışmasından üretilmiştir.

**Araştırma Görevlisi, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü, nagihan.gumus@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0568-9698>.

1. Giriş

Birçok sanat disiplininde metinlerarası yöntemler kullanılarak sanat yapıtları okunabilmekte, eleştiri ile çözümlenmektedir. Aynı sanat disiplinlerindeki yapıtlarının, kendi içlerindeki birbiri ile olan ilişkilerini veya farklı disiplinler ile kurulan sanatsal ilişkilerin çözümlenmesine ve yapıtların okunmasına ilişkin çalışmalar ortaya konmaktadır. Öyle ki günümüzde kendi etkileşim alanına göre *müziklerarasılık*, *heykellerarasılık*, *filmlerarasılık*, *resimlerarasılık* gibi ifadeler kullanılarak, metinlerarası ilişkiler ağı farklı isimlerde karşımıza çıkmaktadır.

Edebiyat alanında, Serkan Özdemir (2017) "*Metinlerarasılık Yöntemleri Ömer Seyfettin'in Hikayeleri*" isimli kitabında metinlerarasılık yöntemlerini kullanmış, Ömer Seyfettin' in hikayelerindeki metinlerarası ilişkileri çözümlenerek ortaya koymuştur.

Müzik alanında, M. Ayça Önal (2013) "*Metinlerarasılık Bağlamında Müzik Sanatında Alıntı ve Yeniden Üretim*" konulu makalesinde müzik sanatına uygun metinlerarasılık yöntemleriyle sanatçıların, alıntılanarak yapıtlarına anlam kazandırmalarını ve yapıtlarının zenginleşmesi konularını örneklerle açıklamıştır.

Adem Yücel (2019), "*Andy Warholl Çalışmalarının Metinlerarasılık Bağlamında İncelenmesi*" başlıklı makalesinde dilsel olmayan sanat alanında sanatçının yapıtlarını metinlerarasılık yöntemleri olan pastiş ve parodi yöntemleri açısından incelemiştir.

Türkiye'de metinlerarasılık konusunda kapsamlı çalışmalar yapan Kubilay Aktulum (2011) tarafından yazılmış olan "*Metinlerarasılık Göstergelerarasılık*" isimli kitabında ise *Göstergelerarasılık* ifadesinin dilsel olmayan, edebiyat dışındaki sanat disiplinlerinde kullanılabileceği bilgisi yer almaktadır. Bu ifade ile bağlantılı olarak Ayhan Çetin ve Handan Gürbüz (2017) 'ün "*Heykel ve Fotoğrafta Göstergelerarasılık Örneği Olarak Michelangelo'nun ve David La Chapelle'in Pieta Eserleri Üzerinden Karşılaştırılması*" başlıklı makalelerinde, yapıtlar incelenerek metinlerarası ilişkilerin çözümlenmesine gidilmiştir.

Aygün Dinçer Kırca (2016) "*Pastiş ve Seramik Yapıtlara Yansıması*" isimli makalesinde pastişi seramik yapıtlar üzerinden göstererek açıklamıştır ancak metinlerarasılık kuramı ile ilişkilendirmemiş, pastişi metinlerarasılık yöntemi olarak ele almamıştır.

Hakkında çok fazla çalışma yapılmış olan metinlerarası ilişkiler konusu, çalışma alanlarına göre yeniden tanımlanmış ve kapsamı genişletilmiştir. Yapılan incelemelerde metinlerarasılık yöntemlerinin yapıt çözümlemelerinde kullanılırken her disiplinde kendi alanına uygulanabilir yöntemlerin seçildiği gözlemlenmiştir. Literatür taramalarında, seramik yapıtların metinlerarasılık kuramına göre çözümlenmesine ilişkin bir çalışmanın yer almadığı sonucuna varılmıştır. Bu çalışma ile literatürdeki boşluğun doldurulması hedeflenmektedir. Metinlerarasılık kuramı çok geniş bir uygulama yelpazesine sahip olduğundan dolayı her disiplin uygulama alanın ilişkin metinlerarasılık yöntemlerini kullanarak çözümlemeler yapmaktadır. Bu çalışmada da seramik yapıtların çözümlenmesinde kullanılabilecek yöntemler seçilmiş, pastiş, parodi, kolaj ve taklit yöntemleri üzerinden okuma yapılarak seramik sanatına ilişkin etkileşimler ortaya konmuştur. Böylece seramik disiplinine, okuma ve eleştiri kuramı ile nesnel bir yaklaşımda bulunulmuştur.

Okuma eylemi artık sadece edebiyat alanının anlaşılma isteğine değil hayatın tüm alanlarına ve tüm sanat yapıtlarına yansıyan bir anlama, yorumlama eylemine dönüşmüştür. Postmodernizm ile tüm kültür ve sanat tartışmaları farklı bakış açılarına sahip olmaya başlamıştır. "Günümüzün kültür tartışmalarında o eski "yapıt" ın (sanat yapıtının) dilinin yerini "metinler" in dili ya da "metinsellik" in dili geniş oranda almış durumda. Artık her şey bir metin olarak okunabiliyor-beden, gündelik yaşam, hattâ devlet bile" (Sarup, 2019:87). Sanatçının aynı zamanda izleyici konumundaki faaliyetleri, metinlerarasılığı yalnızca okuma alanındaki bir ilişkilendirme yöntemi olarak kullanılmasının ötesine geçirmektedir. Sanatçı, zihinsel süreçlerini eyleme dönüştürebilmektedir. Dolayısıyla metinlerarasılığın aynı zamanda sanatsal üretim sürecinin bir parçası olduğu düşünülebilir. Sanatçı veya izleyici yapıt üzerinden bir okuma yaptığında, sahip olduğu ve kendi algısının şekillendirdiği imgeler dünyasında gezinir. Bu gezintide daha önceki bilgilerle ilişkiler kurma eğilimindedir. Gelen verinin eski bilgiler ile işlenmesi beklendik bir süreçtir. "Okur, donanımı ölçüsünde (Horizont) bildiği, tanıdığı

metinlerle ilişki kurabildiği ölçüde anlam üretebilecektir” (Ekiz, 2007:126). Metinlerarası ilişkilerin kurulması bu beklendik sürecin okuma biçimidir. Metinlerarasılık kavramında bulunan *ilişki kurmanın kaçınılmazlığı* düşüncesi bu bağlamda yerini bulmaktadır.

2. Metinlerarasılığın Kuramsal Çerçevesi

Metinlerarasılığı açıklayan birçok tanım bulunmaktadır. Kuramın kurucusu Julia Kristeva metinlerarasılığı “Herhangi bir görüngüye sahip iki metin arasında var olan ilişki, iletişim, koşutluk ve karşıtlık, geçişkenlik ve transfer” durumuna karşılık gelmektedir” şeklinde açıklamıştır (Kristeva’dan akt. Bulut, 2018:2). Kuram 1960’lı yıllarda ortaya çıktığı için Postmodern dönemin dokularını içinde barındırmaktadır. İstendik sınır ihlalleri ile yapıtlar arasında geçişlilik söz konusudur. Yine başka bir açıklamada metinlerarasılık, “Bütüncül bir yapıya kavuşturulması amacıyla bir edebî metnin dokusuna hem edebiyat alanından hem de başka alanlardan metin parçalarının katılması” (Akalin, 2011:1667) şeklinde tanımlanmıştır. Böyle bir uygulama biçimi okuma sürecince metne katılan parçaların fark edilmesi ile anlam kazanabilecektir. Dolayısıyla alımlayıcının aktif katılımı söz konusudur. “Metinlerarasılık ile metinler, belirli bir yazardan ve yapıttan, bölünmüş çok parçalı bir anlayışa, bütünsel bir yapıdan, kaynağın belirsizleştiği ayrışık öğelerin bir araya getirildiği esnek bir yapıya, metinlere ait gösterge dizgelerinin yeniden kurgulandığı bir mübadele ortamına dönüşmüştür” (Aktulum, 2014:10). Bu mübadele ortamı, sanatçı için belleği sayesinde zorunlu olarak beslendiği önceki ve şimdiki arasında bağlar kurduğu bir ortamdır. Edebiyat alanında temelleri atılmış olan bu kavramın tanımları konun genel hatları hakkında bilgi vermektedir. Metinlerarasılığın postmodern çağın gereklilikleri içinde kendine bir yer bulduğu düşünüldüğünde, bu kavramın kültürel ve düşünsel alanlarla bağ kurması çok doğaldır. Postmodern dönemin sınırsızlığına ve geçişliliğine mukabil, edebiyat dışındaki sanatın tüm disiplinlerinde de başvurulan bir kuram haline gelmiştir.

1960’lı yıllarda Kristeva’ nın isimlendirip ortaya koyduğu Metinlerarasılık Kavramı: “ [...] genel anlamıyla bir “*yenidenyazma*” (reecriture) işlemi olarak da algılanabilir. Bir yazar başka bir yazarın metninden parçaları kendi metninin bağlamında kaynaştırarak yeniden yazar” (Aktulum, 2014:16). Yapıt, hep başka bir yapıt kurgusu ile bir araya getirilmesi ile oluşmaktadır, dolayısıyla

diğer yapıtların alıntılanması ve öykünülmesi durumu vardır. Dolayısıyla yapıtların birbirlerinden bağımsız anlaşılamayacağı düşüncesi kuramın zemininde durmaktadır.

Sanat yapıtının taşıdığı anlamların istendik bir çaba dahilinde, başka bir sanat yapıtı ile çakıştırılması pratiği postmodern bir sanatsal üretimi işaret ederken, bu anlamların okunması yine postmodern bir okuma biçimi olan metinlerarasılık kuramı marifeti ile gerçekleştirilmektedir. Metinlerarasılık, yapıtların sanatçılardan yola çıkılarak okunma çabasından farklı olarak yapıtların diğer yapıtlarla olan ilişkileri üzerinden oluşturulan bir okuma biçimidir.

Metinlerarasılık kavramı yapıtlarda yapıya ilişkin, biçime ilişkin, anlama ilişkin bağlantılar kurarak anlamı, yapıtların arasındaki ilişkilerle bulmaktadır. Bu anlamı ararken ise bazı yöntemlere başvurulmaktadır. Aktulum'un, *Metinlerarası İlişkiler* isimli kitabında metinlerarasılık kuramını alıntı ve gönderge, gizli alıntı-aşırma, anıştırma, yansılama (parodi), alaycı dönüştürüm, öykünme (pastiş) gibi başlıklar altında incelemiştir. Birçok kaynakta bu başlıkların çeşitlendiği ve anlam olarak değişikliğe uğradığı gözlemlenmektedir. Bu çalışmada seramik sanatına uygulanabilirliği açısından pastiş, kolaj, taklit, parodi yöntemleri açısından yapıtlar ele alınmıştır.

3. Pastiş

Pastiş, "Başka sanatçıların eserlerini taklit yoluyla meydana getirilen sanat eseri" olarak tanımlanmaktadır (TDK). "İtalyanca "pasticcio" kelimesinden türetilen terim, farklı eserlerdeki motiflerin bir araya getirilmesi anlamına gelmektedir" (Rose, 2016:104). "Edebiyattan plastik sanatlara kadar birçok alanda etkisini gösteren ve Fransızca anlamı öykünme olan kavram, farklı sanatçıların eserlerinin taklit yöntemiyle tekrar oluşturulması anlamına gelmektedir" (Dinçer Kırca, 2016:67). Pastiş, "Çeşitli yapıtların yeniden üretilmesinde, bazı üslup özelliklerinin birkaçının bir araya getirilerek ironiye imkân sağlayan eleştirel uzaklıkta tekrarlama eylemidir" (Girgin, 2018:40). Pastişin tanımı ve kökenleri hakkında farklı bilgiler mevcuttur, tanımların ortak yanı, pastişin örtük bir alıntılanmayı ve direkt olmayan bir taklidi içermesidir. Pastiş eser yaratımında sanatçılar için bir çıkış noktası olarak kullanılabilir. Sanatçının yaratı alanı olarak gördüğü konularda yapacağı çalışmalar aynı alanı kendine konu seçmiş diğer sanatçılar

ile etkileşimde olmayı doğal olarak gerektirecektir. Buradaki temasın, pastiş yöntemiyle kurulması biçimsel veya kavramsal alıntılamaaların yapılması, metinlerarası ilişkileri kurmaktadır.

Örnekler ile ifade edilecek olursa; 1950'ler-60'lar kuşağının önde gelen Türk seramik sanatçılarından biri olan Sadi Diren, yapıtlarını ortaya koyarken, Anadolu medeniyetlerinden esinlendiğini, mitolojiyi ve geleneksel Türk seramiğini esin kaynağı olarak gördüğünü ve birçok seramik sanatçısının da kendisinden esinlendiğini ifade etmiştir (Diren, 2010:106). Sanatçının yapıtlarını incelemek kendi beyanı doğrultusunda oldukça kolaydır. Zira sanatçı, okuma yapılabilmesi için yol haritasını kendisi çizmiş ve izleyiciye araştırma alanını açıkça belirtmiştir. Sadi Diren'in bir seramik sanatçısı olarak kendisinin 'esinlenme' diye tanımladığı yorumlamanın, kurduğu metinlerarası ilişkiler ağını işaret ettiği görülmektedir.

Görsel 1. Sadi Diren, *Gemi*, 1927, Seramik, Yükseklik: 23cm.

Anadolu medeniyetlerinin, bir birikimin, coğrafyanın, teknik olanakların çıktısı olan yapıt ile ilgili, sanatçının izleyici olma özelliği vasıtasıyla, öznel bir yorumda buluşmuştur. O dönemin mitolojisini, seramik malzemesinin modern olanakları ile yapıtlarında kullanan Diren, örtük alıntılamaalarla referans noktasıyla olan ilişkisini biçimsel olarak göstermiştir. Pastiche yöntemi ile Anadolu medeniyetleri eserleriyle metinlerarası ilişkiler kurmuştur.

Sanatçılar için tüm evren bir öykünme alanı olabilir. Sanatçının gördüğü imgeler veya kavramlar, farklı yorumlarla yeni olasılıklara dönüşmektedir. Çağdaş seramik sanatında, geleneksel seramik kültüründen beslenilmesi sanatçıların yorumlama süreçlerinde alt yapı oluşturabilir.

Diğer örnekte, Sanatçı Annette Fischer, bisküvi pişirimi yapılmış seramik nesnelere İtalyan yemek kültürünü pastiş yöntemi ile ortaya koymuştur (Görsel 2). İtalyan yemek kültürünün unsurlarını, oluşturduğu kadrage indirgerken seramik sanatının ifade gücünden ve malzemenin taşıdığı anlamdan faydalanmıştır. Bir İtalyan sofrasında yer alabilecek ve bu geleneğe aşına olan herkesin bileceği yiyeceklerin sanatla ilişkisini seramik temsillerle, örtük alıntı ve direkt olmayan taklit biçimlerden faydalanarak ortaya koymuştur. Metinlerarasılık yöntemi olan pastiş kullanılarak, sofa ve yemek kavramının kullanıldığı diğer sanat yapıtlarıyla ilişki kurulabilecek bir alan yaratılmıştır. İzleyici, tüm sofa ve yiyecek üzerinden yapılan sanat yapıtlarının içinde zihnini gezdirerek, bu yapıtın sanatçının öznel bir yorumu olduğu ve dayandırdığı yapıtların okumasını yapabilir. Böylece derinlikli bir yapıt okuması gerçekleşebilmektedir.

Görsel 2: Annette Fischer, *Pastiche*, 2019, Fotoğraf,

Sanatçı Weiwei, eserin açıklığı sayesinde çoklu okumalara olanak sağlayan olasılıklar alanında hem geçmiş ve şimdinin buluşması hem de tüketim kültürü ve soyluluk imgesinin bir araya gelebileceği metinlerarasılık düzeneğini kurmuştur (Görsel 3). Han Hanedanlığı'na (M.Ö 206- MS.220) ait bir vazunun biçimini uygulaması ancak üzerine uyguladığı boya ile birebir taklitten bir adım uzaklaşarak örtük bir alıntı ile pastişin dolaylı taklit ile olan ilişkisini kurgulamıştır. Tüketim endüstrisinin belirgin bir markasını, seramik geleneğine uygun olmayan endüstriyel boya ile vazunun yüzeyine uygulaması ise, asaletin karşısına salaş bir düzeni getirmektedir. Bu yaklaşım, ironi ile pastiş arasındaki sıkı birlikteliği de vurgulamaktadır. Alıntılar ile yeni bir yapıt sanatçı tarafından yorumlanmıştır. Andy Warhol'un 1962 yılında ortaya koyduğu *Coca-Cola Şişeleri* yapıtları ile de metinlerarası ilişki ağı genişletilebilir.

Görsel 3: Ai Weiwei, *Coca Cola Vase*, 2011, Seramik,

Weiwei'nin çalışma pratiğine benzer bir tavırla yapıt üreten Xue, geleneksel ile çağdaş olanı pastiş yöntemi ile aynı potada eritmiştir (Görsel 4). Hem sanatçıların kendilerini ifade ederken yöntem ve malzeme seçimi hem de sanatçıların birbiri ile olan kavramsal etkileşimi metinlerarasılığın, etkileşimin olmazsa olmaz olarak ele alması prensibine örnek olarak gösterilebilir. Çalışma ismiyle Asya çay kültürünü ve dekorlarını işaret ederken, bükülmüş teneke kutu formu ile Amerika menşeli içecek formunun Çinli bir sanatçıdaki tezahürü gözlenmektedir. Bu iki kültürün yeme-içme konusundaki farklılıkları sanatçının zihninden sanatsal yorum olarak meydana dökülmüştür. Burada sanatçı yeni bir form veya teknik ortaya koymamıştır. Alıntılar yaparak yeniden yorumlamıştır. Metinlerarasılık kavramının 'yeniden yazma' konusunun seramik sanatında tecellisi gibidir.

Görsel 4: Lei Xue, *Drinking Tea*, 2014. Fırça dekoru, Kalıp ve Elle Şekillendirme, Porselen.

4. Kolaj

Metinlerarası ilişkiler kurma yöntemlerinden bir diğeri olan kolaj yöntemi, 1910'lu yıllarda ilk kez Picasso tarafından tuvale boya dışında farklı bir malzeme uygulaması ile ortaya konmuştur. Kolaj tüm sanat disiplinlerinde kullanılan bir yöntemdir ancak ilk kez bir yüzey uygulamasında ortaya konmuş olması tanımının bu yüzey araştırması ve resimsel etki üzerinden yapıldığını bilgisini vermektedir. "Kolaj: elde mevcut her türlü organik, ya da inorganik hazır materyalin, basılı, çizili ve fotografik malzemenin (imaj), önceden bilinen hayat bağlamından koparılıp alınarak, yeni bir bağlama hizmet edecek doğrultuda, yeni bir kurgusalılık kaygısıyla bir yüzey üzerine yapıştırılarak elde edildiği söylenebilir" (Ergün, 2012:5). Girgin (2018:42)'e göre kolaj, alıntılanan ayrışık parçaların bir bütün olacak şekilde bir araya getirilmektedir ve esere ayrışıklık, kopukluk, süreksizlik katan postmodern bir uygulamadır".

Örneğin, sanatçı Jessica Stoller, her biri başka yerlerden gelmiş gibi görünen parçaları bir araya getirerek sanatsal ifadesini kolaj yöntemi ile kurmuştur (Görsel 5). Tarih boyunca birçok medeniyetin kullandığı kökenlerinin Antik Mısır'a kadar uzanan büst uygulamasının, çağdaş bir yorumu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihteki tüm büst fikirleriyle metinlerarası ilişkiler kurabileceğimiz bu uygulamada, günümüz sanatçısının günümüz insanını yorumladığını görebilmekteyiz. Postmodern yaşamın içerdiği çok katmanlılığı, kaosu, karmaşıklığı ifade etmek için kolaj yöntemi bir araç olmuştur.

Görsel 5: Jessica Stoller, *İsimsiz (Dondurulmuş Büst)*, 2012, Porselen, Sır, Çin Boyası, Vernik, 26x20x16.5 cm,

Harriet Lawton, birbirinden ayrışık porselen parçaları yeni bir düzlem oluşturacak şekilde bir araya getirmiştir (Görsel 6). Fragmanların kompozisyonu, parçalarda yeniden aidiyet kurgulaması ile yapıtın inşasında kullanılmıştır. Kristeva'nın metinlerarasılığı tanımlamada kullandığı *metin bir alıntılar mozağıdır* tanımlamasının seramik sanatındaki biçime bürünmüş halini doğrudan gösteren yöntemin kolaj yöntemi olduğu söylenebilir. 1910 yılında Picasso'nun *Bambu Sandalyeli Natürmort* isimli yapıtında resimde hazır malzemeyi kullanması ve yüzeyi tek malzeme ile boyutlandırma yerine hazır malzemeyi kompozisyona katması ile yüzeyin olanakları tekrar ele alınmıştır. Kolaj yönteminin çıktıları ile kurulan metinlerarası ilişkiler bu yeni yüzey arayışlarına olanak sağlamaktadır.

Görsel 6: Harriet Lawton, *Ceramic Collage*, 2012, Kırık Seramik ve Porselen Parçaları.

Sanatçı Ron Nagle, seramik ve epoksi gibi çoklu malzeme uygulamalarıyla farklı biçimleri, ayrışık gibi görünen parçaları bir araya getirerek yeniden bir evren üreterek kendi söylemini oluşturmaktadır (Görsel 7). Vecchio (2001:15)' ya göre sanatçı, o küçük yapıtlarında muazzam bir bilgi barındırmaktadır, karıştırılmış kaynakların bir araya getirdiği yapıtlarından, 1950'ler- 1960'lar otomobil tasarımları, Japon Moyoyama çay eşyaları, plastik ve linolyum mutfak yüzeylerinin izlerini görmek mümkündür. Seramiğin malzeme olarak hibritleştirilmesi ile bu örnekte de izlenebildiği gibi, malzemeler arasındaki geçişlilik dolayısıyla da evrenler arasındaki geçişlilik kolaj yöntemi ile sağlanabilmektedir.

Görsel 7: Ron Nagle, *Still Live*, 2019, Seramik, Epoksi, Sır, Akrilik Boya, Poliüretan, 11.4x7x6.4 cm.

5. Taklit:

İnsanoğlunun taklit ile ilişkisi ilk çağlara dayanmaktadır. “Bu ‘benzerini yapma’ sürecinin büyüğü bir yanı var. İnsanın doğa üzerinde üstünlük kurmasını sağlıyor” (Fischer, 1995:30). Sanat ve estetik konusuna yaklaştıkça Antik Çağlar’daki ‘mimesis’ kavramı karşımıza çıkmaktadır. Mimesis kavramına göre taklit edilene taklit yapıt ne kadar benzerse o kadar başarılı olduğu kabul edilir.

Platon, sanatın temelde bir mimesis olduğunu, sanatın görülenler alanında yer alan teklerin bir taklidi olduğunu, üstelik bu taklidin birinci dereceden değil de ikinci dereceden bir taklit olduğunu düşünmekte ve içeriği bakımından sosyal bir etkisi olduğuna inandığı sanatın insanları kötüye değil de iyiye yönlilecek içerikleri taklit etmesi gerektiğini savunmaktadır (Ünlü, 2018:88).

Taklit, antik ve klasik dönemde görünenin benzerini yaparak yorumlamadan kaçınılan bir konunun yöntemidir. Modernizm ile taklit, kaçınılan bir konu haline gelmiş, sanatçıların biçime dair yorumlamaları soyutlamaları beraberinde getirmiştir. Postmodernizm ile taklit konusu sanatçının öznel yorumunu ifade etmek için kullandığı bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Taklit, taklit edilenin birebir aynısını yapma eylemini gerektirmektedir. Metinlerarası ilişkilerin açık ve doğrudan kurulduğu bir yöntemdir. Çağdaş seramik sanatı örneklerine baktığımızda kalıp yöntemi ile veya sulu çıkarma-decal gibi yüzey dekorlama işlemleri ile hiperrealistik *süper objeler* üretilmektedir.

Örneğin, sanatçı Hyman, yapıta ilişkin bilgi verilmediğinde seramik olduğu anlaşılamayacak gerçeklikte çalışmalar ortaya koymaktadır (Görsel 8). Yapıtın hiperrealistik görüntüsü malzeme bilgisiyle buluştuğunda izleyiciyi şaşırtmaktadır. Yapıt bu yanı ile ilgiyi üzerine çekerek her bir detayının üzerinde düşündürmektedir. Seramik malzemesi seçilerek bu sanatın taşıdığı bilgi ve anlam yapıyla birleştirilmiştir. Hiperrealizm akımı ile sağlanan metinlerarası bağ objelerin birebir aynısı taklit edilmesiyle ortaya konmaktadır.

Görsel 8: Sylvia Hyman, *Bookmobile*, 2008, Porselen, Stoneware, Sıraltı Dekor, Gümüş Varak.

Sanatçı Spinski, bire bir objelerin aynısını belli bir kurgu düzeninde izleyiciyle buluşturmaktadır (Görsel 9). Taklit edilen objeler kendi varlık uzamından çekilerek seramik malzeme ve sanatsal bakış açısının altında buluşturulmuştur. Objelerin aynısını taklit edilmesi sanatçı tarafından odaklanılmış olan kadrja izleyiciyi yönlendirmektedir. Objelerin obje olma özellikleri ikinci plana atılarak sanat yapıtı devingenliğinde yeniden ortaya konmuştur. Bu süreçte taklit, yöntem olarak kullanılmıştır.

Görsel 9: Victor Spinski, *Torna*, Kalıp ve Elde Şekillendirme, Seramik.

Görsel 8, 9 ve 10 da sanatçılar benzer tavırlarla eser üretmektedirler. 1973 yıllarında hiperrealistik terimi ilk kez resim disiplini ile kullanılmasıyla sanatçılar taklidin postmodern çağdaki sanatsal üretimdeki anlamını tekrar yapılandırmışlardır. Birbiri ardına aynı düşüncelerle ortaya konan yapıtlar kendi aralarında ve yapıtlarına konu ettikleri imajlar arasında metinlerarası ilişkiler kurulmaktadır.

Görsel 10: Marilyn Levine, *Bob's Cowboy Boots*, 1973, Seramik.

Görsel 10'da izlenebilen realistik çalışmalarda Marilyn Levine, hem kil malzemesinin olanaklarını göstermiş hem de saygı uyandıran bir eş zamanlılık oluşturmuştur. Nesnenin araçsallığı nedeniyle, bir çift çizmeye bakmanın izleyicide alt metinsiz oluşturacağı herhangi bir duygulanım olmayabilir. Ancak malzemeye ilişkin bilgi ile bu objelerin taklit edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Taklit yöntemi, sanatçı için metinlerarası ilişki kurduğu nesne hatta realizm kavramı arasında araç görevindedir.

6. Parodi:

“Parodi, metnin biçiminin konusundan ayrılarak, aykırı bir konu ile yeniden yazılmasıdır” (Büyükçam ve Zorlu, 2020:158). Aktulum (2014:94-95)'a göre, “Alaycı dönüştürümde yergi ile biçimsel dönüşüme gidilir, parodide ise yergisel olmayan eğlenmeye dayalı bir alay etme söz konusudur ve örneğin, soylu bir metin sıradan bir metne, destansı bir konu hiçbir kahramanlık konusu içermeyen sıradan bir konuya uyarlanır”.

Parodi, bir yapıta başka kavramların yüklenişi ile yapılmaktadır. Burada halihazırdaki yapıt kullanıldığı için sanatçının yorumuyla yapıt yeni bir söyleme ulaşmaktadır. Duchamp' ın *Monalisa* resminin üzerine bıyık çizerek yeniden dolaşıma sokmasına benzer bir tavidir.

Sanatçı Noi Volkov, sanatsal ifade süreçlerini parodi yöntemi üzerine kurarak, sanat tarihi boyunca bildiğimiz tanınmış yapıtlar ile metinlerarası ilişkiler kurmaktadır. Bilindik, ikonik figürleri bir araya getirirken olumlu duygular doğuran esprili bir yapı oluşturmaktadır (Görsel 11). Çalışmalarında var olan üzerinden sanatsal ifade oluşturmaktadır. Çalışmaları arasında Leonardo Da Vinci, Boticelli, Rene Magritte, Van Gogh ve daha nice sanatçının yapıtlarını eğlenceli bir şekilde yorumlamaktadır.

Görsel 11: Noi Volkov, *Mona and Marliyn*, 2012, Earthenware, 29x21x6 cm.

Sanatçı Howard Kottler, *Grand Wood'* a ait bir yapıtı ile metinlerarası ilişki kurmuş, çok küçük bir yüzeysel manipülasyon ile parodik bir anlatımda bulunmuştur. *Grand Wood* tarafından yapılan '*American Gothic*' isimli yapıtta bir kadın ve bir erkek portresinin bulunduğu yüzeyde Kottler kadın gövdesine erkek kafasını adeta bir montaj yaparak ilk bakışta göz yanılması oluşturan sonrasında gülümseten bir yorumda bulunmuştur (Görsel 12).

Görsel 12: Howard Kottler, *American Gothic*, Porselen, Decal, 20cm.

Görsel 13' de sanatçı Philip Eglin, seramik yapıtlarında Klasik Dönem heykellerinin imajlarını yüzeye transfer etmiştir. Klasik Dönem' in taşıdığı ve hissettirdiği ciddiyeti günümüzün emoji karakterleriyle gevşeterek biçimsel bir dönüştürüm sağlamıştır. Böylece konu da değişime uğramıştır. Dönemler arasında kurduğu metinlerarası ilişkileri parodik bir yaklaşım ile ortaya koymuştur.

Görsel 13: Philip Eglin, *Smiley, Smiley*, 2010, Seramik, Decal Çıkartma, 52x42cm,

7. Sonuç

Metinlerarası ilişkiler kavramı edebiyat alanında ortaya çıkan ve tüm sanat disiplinlerinde kullanılan bir eleştiri yöntemi ve bir kuramdır. Sanatçı için yaratıcı düşünme süreçlerindeki başvuru ve referans noktalarıyla çalışma olanaklarını içerisinde barındırmaktadır.

İzleyici için aktif bir okuma bilgisi gerektiren, sanatçının ruh durumunu, yaşadığı dönemi ve sanatçıya göre bir eser okumanın dışında yapıt üzerinden okuma yapabilmeyi sağlayan bir çözümlemeyi gerektirmektedir. Seramik sanatında ortaya konulmuş eserlerin metinlerarasılık kavramı ve yöntemleri üzerinden teoriye dayalı, analitik okumaları yapılabilmektedir. Akademik çalışmalar açısından bu türden bir okumanın gerekli ve önemli olduğu düşünülmektedir. Seramik sanatı yapıtlarında biçim ve anlama ilişkin öykünme pastiş yöntemi, farklı parçaların bir araya getirilmesi kolaj yöntemi, biçimin farklı bir konu ele alması parodi yöntemi, birebir alıntılarının kullanılması taklit yöntemleri üzerinden çözümlenerek okuması yapılabilmektedir. Metinlerarası ilişkilerin çok daha fazla sayıda yöntemi vardır ancak seramik disiplinine uygulanabilir, örnek oluşturması açısından dört yöntem üzerinden okumalarda bulunulmuştur.

Sanat eserlerinin ortaya konmasından itibaren artık sanatçısından bağımsız yoruma açık, bilgilerle yüklü bir yapıt olarak karşımızda durmaktadır. Duygusal, devinimsel süreçler sanatçıya yaratım konusunda yol gösterebilir, bu öznel bir konudur. Aynı zamanda izleyici olan sanatçının, bir bilgi birikimi ile yapıtına yaklaştığı düşünüldüğünde doğal bir metinlerarasılık sürecinin sonucunda yapıtı ortaya koyduğu açıktır. Teorik bir alt yapı ile eser okuması yapıldığında eserin değerine ilişkin nesnel bir sonuca ulaşılabilmektedir. Eserin derinlikli okunmasına imkân sağlayan metinlerarası ilişki kurma yöntemleri, sanatçı-yapıt, yapıt-izleyici, izleyici-sanatçı arasında bilgi akış döngüsü oluşturmaktadır. Bu döngüde çağdaş seramik sanatı yapıtlarının metinlerarasılık yöntemleri ile okunmasının mümkün olduğu sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Akalın,Ş.H. (2011). *Türkçe Sözlük-metinlerarasılık* mad., Ankara: Türk Dil kurumu Yayınları.
- Kristeva,J. (1972). "Bachtin, das Wort der Dialog und der Roman", *Literaturwissenschaft und Linguistik*, Frankfurt: Ergebnisse und Perspektiven, Bd.3, Athenäum.
- Aktulum, K. (2014). *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara: Kanguru Yayınları.
- Aktulum, K. (2011) *Metinlerarasılık Göstergelerrarsılık*, Ankara: Kanguru Yayınları.
- Bulut, F. (2018). "'Metinlerarasılık' Kavramının Kuramsal Çerçevesi". *Edebi Eleştiri Dergisi*, Yayıncı: Abdülhakim Tuğluk, Sayı 1, Cilt 2, s.1-19.

- Çetin A., Gürbüz, H.(2017). "Heykel Ve Fotoğrafta Göstergelerarasılık Örneği Olarak Michelangelo'nun Ve David La Chapelle'in Pieta Eserleri Üzerinden Karşılaştırılması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 49, s.242-247.
- Dinçer Kırca, A. (2016). "Pastiş ve Seramik Yapıtlara Yansıması", *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, Sayı 15, s.67-76.
- Diren, S. (2010). "Tasadüf Eseri Seramikçi Oldum", İstanbul: *Seramik Türkiye Dergisi*, sayı 35, s.106-112.
- Ekiz, T. (2007). "Alımlama Estetiği mi Metinlerarasılık Mı?", Ankara: *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Sayı 47, Cilt 2, s.119-127.
- Ergün, C. (2012). "Temel Sanat Eğitiminde ve Çağdaş Sanatta Kolaj-Fotomontaj", İstanbul: *Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Tasarım Dergisi*, Sayı 3, Cilt 1, s. 5-19.
- Girgin, F. (2018), *Çağdaş Sanat ve Yeniden Üretim Alıntı, Öykünme, Kolaj, Taklit*, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Moran, B. (1991). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Önal, M.,A. (2013) "Metinlerarasılık Bağlamında Müzik Sanatında Alıntı Ve Yeniden Üretim", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , Sayı: 17 ,s. 69-79 .
- Özdemir, S. (2017). *Metinlerarasılık Yöntemleri Ömer Seyfettin' in Hikayeleri*, İstanbul: DBY Yayınları
- Rose, M. A. (2016), *Parodi: Antik, Modern, Postmodern*, çev. Cansu Dikme, Ankara: Hece Yayınları.
- Serap F. B. ve Tülay Z. (2020), "Mimarlık ve Metinlerarasılık: Kasımpaşa Tuz Ambarı'nda Metinlerarası İzler", *Sanat ve Tasarım Dergisi*, Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sayı 1, Cilt 10, s.154 – 172.
- Sarup, M. (2014). *Post-yapısalcılık ve Postmodernizm-Eleştirel Bir Giriş*, çev:Abdülbaki Güçlü, Ankara: Pharmakon Yayınları.
- Ünlü, M. Mustafa. (2018), "Antik Dönem'de Mimesis", *International Journal of Social Science Research*, Yayıncı: Şahin Oruç, s.83-92.
- Vecchio, Del Mark. (2001), *Postmodern Ceramics*, Thames&Hudson, UK.

Yücel, A. (2019), "Andy Warholl Çalışmalarının Metinlerarasılık Bağlamında İncelenmesi", Ordu: *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı 9, s.1-10.

İnternet Kaynakları

Metin, <https://sozluk.gov.tr>, Erişim tarihi: 10.04.2022.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. Sadi Diren, "Gemi", 1927, Seramik, Yükseklik: 23cm, <http://artam.com/muzayede/298-muzayede-degerli-tablolar-ve-antikalar-2/sadi-diren-1927-gemi/>, Erişim tarihi: 10.03.2022.

Görsel 2. Annette Fischer, "Pastiche" 2019, Fotoğraf, <http://annettefischer.ch/pastiche/>, Erişim tarihi: 16.03.2022.

Görsel 3. Ai Weiwei, "Coca Cola Vase", 2011, Seramik, Elle şekillendirme, Endüstri Boyası. <https://www.artsy.net/artwork/ai-weiwei-coca-cola/>, Erişim tarihi: 17.03.2022.

Görsel 4. Lei Xue, "Drinking Tea", 2014. El dekoru, Porselen. <https://theartling.com/en/artzine/contemporary-ceramic-artists/>, Erişim tarihi: 17.03.2022.

Görsel 5. Jessica Stoller, "İsimsiz (dondurulmuş büst)", 2012, Porselen, Sır, Çin Boyası, Vernik. <https://jessicamstoller.com/Frosted-bust-1/>, Erişim tarihi: 18.03.2022.

Görsel 6. Harriet Lawton, "Seramik Kolaj", 2012, Sırlı Kırılmış Seramik Parçaları. <https://harriettlawtonart.wordpress.com/2012/09/30/ceramic-collage/>, Erişim tarihi: 19.03.2022.

Görsel 7. Sylvia Hyman, "Bookmobile", 2008, porselen, stoneware, sıraltı dekor, gümüş varak. <https://americanart.si.edu/artwork/bookmobile-78218/>, Erişim tarihi: 20.03.2022.

Görsel 8. Victor Spinski, Torna, Kalıp ve Elde Şekillendirme, Seramik. <https://www.themarksproject.org/marks/spinski/>, Erişim tarihi: 25.03.2022.

Görsel 9. Ron Nagle, "Still Live", 2019, Seramik, Epoksi, Sır, Akrilik Boya, Poliüretan, 11.4x7x6.4 cm, <http://www.artnet.com/artists/ron-nagle/still-live-a-GxMguVU5c9ILXQ9lr1JITw2>, Erişim tarihi: 21.11.2022.

Görsel 10. Marilyn Levine, "Bob's Cowboy Boots", 1973, Seramik. <https://www.marilynlevine.com/activityframeset.html>, Erişim tarihi: 21.11.2022.

Görsel 11. Noi Volkov, "Mona and Marliyn", 2012, Earthenware, 29x21x6. <https://www.noivolkov.com/ceramics?lightbox=dataltm-imewomv6>, Erişim tarihi: 27.03.2022.

Görsel 12. Howard Kottler, "American Gothic", Porselen, Decal. <https://www.amoca.com>.

[org/blogs/howard-kottler/](https://www.org/blogs/howard-kottler/), Erişim tarihi: 01.04.2022.

Görsel 13: Philip Eglin, "Smiley, Smiley", 2010, Seramik, Decal Çıkartma, 52x42cm.
<https://www.philipeglin.com/work#/buckets> Erişim tarihi: 21.11.2022